

religie getrouw, reeds in menig opzicht van het jodendom waren vervreemd, of tot de *Judaïsten*, die toch immer bleven de kern van het joodsche volk?

Ook in dezen vorm zal wellicht menigeen de moeilijkheid niet groot achten. Wel, natuurlijk was *Paulus* een *Hellenist*, hij was geboren te *Tarsen*, heeft getoond het Grieksch te beheerschen, hij haalt het O. T. bijna immer aan naar de *Septuagint*, — tot „*Septuaginta-jood*” is *Paulus* zelfs gemaakt — zooveel bewijzen te over!

Zoo eenvoudig staat de zaak evenwel niet. Zeker *Paulus* was in de diaspora geboren, maar daarmee was hij nog niet als *Hellenist* gestempeld. De *Hellenist* heeft een eigen type, dat hem van den *Judaïst*, van den *Hebreër* duidelijk doet onderscheiden zijn. Maar zulk een type verkrijgt men niet op eens. Daar moet een zekere tijd, althans een paar geslachten, over heengaan. Is het nu waar, dat *Paulus*' ouders in het jaar 4 v. Chr. tijdens den oorlog van *Varus* zijn gevangen genomen, dat ze uit hun vaderstad *Gischala* naar *Tarsen* zijn gevoerd, daar door den *Romeinschen* burger, wiens slaven ze waren, zijn vrijgelaten nog vóór *Paulus*' geboorte, zoodat *Paulus* als *Romeinsch* burger werd geboren, dan zijn *Paulus* en zijn ouders nog niet lang genoeg van *Palestina* gescheiden geweest om het *Judaïsten*-type geheel te hebben verloren en tot volslagen *Hellenisten* te zijn geworden.

Maar dan dat immer gebruiken van de *Septuaginta*! Ziet men wel toe, dan kan dit nauwelijks als bewijsstuk gelden. Niemand zal er aan twifelen, of *Paulus* heeft in den tijd, dat hij zijn brieven schreef, de *Hebreeuwsche* taal zeker niet minder gekend dan de *Grieksche*. Het onderwijs van *Gamaliël* en de andere Rabbijnen is voor hem niet vruchteloos geweest. *Paulus* was ervaren in de Schriften, maar heeft ze ook in den grondtekst kunnen lezen en naar dien grondtekst weten te verklaren. De methode der schriftgeleerden heeft de apostel zich volkomen eigen gemaakt. Doch als deze dingen niet te loochenen zijn, dan moet dat aanhalen van de vertaling der zeventig een bijzondere reden hebben. Het kan niet zijn, omdat *Paulus* zelf zich van haar niet wist los te maken, het kan alleen zijn geweest, omdat de gemeenten, aan wie *Paulus* schreef, de *Septuaginta* gebruikten en het O. T. in het oorspronkelijk niet vermochten te lezen. Niet om zijns zelfs wil,